

WETENSCHAP ONTMOET DE VELE STEDEN VAN ROTTERDAM

Erasmus

Steden in de 21ste eeuw zijn complexe bio-techno-sociale ecosystemen die een onstilbare honger naar wetenschappelijk onderbouwde kennis veroorzaken bij beleidsmakers en innovators. Voor onderzoekers is de stad een uitdagende omgeving waar fascinerende onderwerpen vaak letterlijk op straat liggen. Het lustrumprogramma Science Meets City focuste vanuit een Rotterdams perspectief.

100

Het enige wat ik nog van
mijn vader heb is dit foto album
met het verslag van het
event Science Hotel in 2018.

(zie pag. 5)

Eigenlijk moet ik nu dit artikel schrijven. Maar hoe te beginnen aan een terugblik op het 21ste lustrum van de Erasmus Universiteit Rotterdam in het academisch jaar 2018-2019. Er is zoveel gebeurd en voor mijn gevoel zitten we er nog middenin. Dus heb ik het schrijfwerk even uitgesteld. Eerst ben ik een rondje rond de Kralingse plas gaan rennen, op een van de eerste zonnige dagen sinds de lente het na een veelbelovende aprilmaand liet afweten. Hardlopen helpt om mijn hoofd leeg te maken. Tegen de tijd dat ik op het punt ben aangekomen waar de skyline van de stad zich aftekent boven de plas, rijgen de ideeën zich als vanzelf aaneen. Als een 'stream of consciousness', waarmee James Joyce een dag uit het leven van zijn personages in de stad Dublin beschreef.

101

Foto: Iris van den Broek

Uitreiking van REALmag. #6 aan student Amin Noori, lid van de stuurgroep Lustrum EUR 105, op 14 juni in de Science Tower te Rotterdam.

Foto: Fred Ernst

Kristel Baele, voorzitter College van Bestuur EUR, overhandigt de Rotterdam lezing 2018, door Derk Loorbach, aan burgemeester Ahmed Aboutaleb.

Vlaggenparade Maasboulevard.

SCHARNIERPUNT

Merkwaardig, een Italiaanse collega-wetenschapsvoorlichter verzekerde me dat Joyce's boek 'Ulysses' niet gaat over Dublin, maar over Triëst, die bijzondere stad op een scharnierpunt in de geschiedenis tussen Oost en West. De Ierse schrijver heeft er inderdaad een groot deel van zijn modernistische meesterwerk geschreven tijdens de jaren die hij er woonde. Een standbeeld van Joyce als voorbijganger bij een haventje in de stad levert enig, maar niet voldoende, bewijs voor de stelling van mijn collega. Maar goed, als de stroom van bewustzijn zich leent om beide steden te vangen, waarom dan niet Rotterdam. Dublin, Triëst, Rotterdam, drie havensteden, alle drie de voorlopige uitkomsten van hun ongelofelijke en unieke geschiedenis.

CULTURELE HOOFDSTAD

Rotterdam is vele steden, schiet me te binnen. Dit was het concept waarmee Bert van Meggelen als intendant van Rotterdam culturele hoofdstad in 2001 vorm gaf aan een programma dat recht deed aan de veelzijdigheid van de stad. Hij ontleende het aan het boek 'Onzichtbare steden' van Italo Calvino. In de Volkskrant zei Van Meggelen destijds: "Dat boek gaat over Marco Polo, die optreedt als diplomaat voor de grote heerser. Polo vertelt hem over 55 steden uit zijn rijk. Het zijn zijn urbane fantasieën, dromen en angsten met een hoog werkelijkheidsgehalte. Wat blijkt is dat al die verhalen over één stad gaan, Venetië. Een stad is pas interessant als zij haar eigen identiteit heeft en dingen aan de orde stelt die van universele betekenis zijn."

Foto's pagina 103: Opening Academisch Jaar in de Laurenskerk m.m.v. Codarts en studenten sportverenigingen.

Foto's boven binnen: Michelle Muus

Foto boven buiten en links: Arie Kers

Opening Academisch Jaar, met de klok mee: Rutger Engels, rector magnificus, overhandigt de Professor H.W. Lambers prijs aan cum laude afgestudeerden Maikel Samsom en Sadaf Soloukey; student in the spotlight, Levis Maina Nderitu; wethouder Said Kasmi overhandigt de Rotterdam Scriptieprijs aan afgestudeerde Evan van der Holst; gastspreker Natalia Goncharova.

Foto's: Michelle Muus

STAKEHOLDERS

Dit komt overeen met de gedachte waarmee de keuze voor 'Science Meets City', het thema van het lustrum van de Erasmus Universiteit tot stand kwam. Het staat voor 'Erasmus Meets Rotterdam' en belicht de co-creatie tussen wetenschappelijke onderzoekers en maatschappelijke stakeholders in de stad, of dat nu beleidsmakers in het stadhuis, ondernemers of bewoners van de wijken zijn. Maar daarnaast heeft 'Science Meets City' een universele betekenis. In een wereld waarin meer dan de helft van de bevolking in verstedelijkte regio's woont (in 2030 naar verwachting 60 %) hebben steeds meer wetenschappelijke vraagstukken een stedelijke dimensie en is wetenschappelijk onderzoek onmisbaar voor kansrijke benaderingen van de uitdagingen waar steden voor staan. Denk bijvoorbeeld aan vraagstukken op het gebied van duurzaamheid, gezondheid, mobiliteit en werkgelegenheid.

HETEROGENITEIT

In de Volkskrant beschrijft Van Meggelen Rotterdam als een fascinerende stad: "Allereerst vanwege de openheid, het belang dat aan de toekomst wordt gehecht. Rotterdam heeft een merkwaardige verhouding tot zijn geschiedenis. Dat hangt samen met de traumatische bombardementen, waarna werd besloten een nieuwe, moderne stad te maken. Daarnaast is het een stad die erg beweegt. Het stroomt lekker, letterlijk en figuurlijk. Migratie is al heel lang een centraal thema, al sinds de Chinezen hier in het begin van de eeuw naartoe kwamen. Er zijn stromen mensen, goederen, ideeën. Bovendien is Rotterdam een jonge stad, en wordt steeds jonger. Dat is uniek in Nederland. Je kan het ook heel bondig zeggen. Rotterdam heeft vele gezichten, Rotterdam is heel heterogeen. Die ongekende heterogeniteit is de sleutel. Je moet een programma maken dat dat heterogene publiek aanspreekt."

RIJKDOM

Deze losse, treffende karakterschets vinden we bijna twee decennia later terug in de strategie van de Erasmus universiteit. De constatering dat Rotterdam een verjongende stad is sluit aan bij het doel om inspirerend onderwijs te bieden en studenten en alumni in staat te stellen een positieve bijdrage te leveren aan de wereld van vandaag en morgen. Van Meggelen's pleidooi om diversiteit als een kans te zien en inclusie na te streven is zowel van toepassing op onderwijs als wetenschappelijk onderzoek. Diversiteit, inclusie en co-creatie zijn kernwaarden in het programma van het lustrumjaar. Het concept 'Rotterdam is vele steden' heeft niet aan actualiteit ingeboet. Mogelijk wordt de urgentie door de stad en haar bewoners zelfs sterker gevoeld. Willen we de stedelijke uitdagingen de baas kunnen en willen we wetenschappelijk onderzoek doen dat relevant is voor de samenleving, dan kan dat alleen vanuit een perspectief waarin diversiteit staat voor rijkdom aan ideeën en inclusie voor het benutten van talenten.

FUNDAMENTEEL ONDERZOEK

Meer dan in 2001 is in het wetenschapsbeleid het besef doorgedrongen dat elke vorm van wetenschappelijk onderzoek – of het nu gaat om fundamenteel of toegepast onderzoek – een vorm van co-creatie moet zijn tussen wetenschappelijk onderzoekers en maatschappelijke stakeholders. De Nederlandse Nationale Wetenschapsagenda en het Europese raamwerk Responsible Research & Innovation (RRI) hechten grote waarde aan het raadplegen van de samenleving bij het definiëren van de agenda voor wetenschappelijk onderzoek en aan het betrekken van burgers, ondernemers, beleidsmakers en belangenorganisaties bij alle fasen van wetenschappelijk onderzoek.

Onthulling van het Pierre Bayle huisje van kunstenaar Paul Cox door burgemeester Jean-Luc Courret van het Franse stadje Carla-Bayle en Roelien Ritsema van Eck, lid College van Bestuur van de EUR, in samenwerking met CBK Rotterdam.

Foto's: Michelle Muus

VERTROUWEN

Ik herinner me een onderzoeker die boos is weggelopen uit een workshop die ik over dit thema heb geleid. Hij vatte het woord 'Responsible' op als een motie van wantrouwen. Dat kan ik me goed voorstellen. Maar in deze workshops heb ik, en hopelijk hebben de deelnemers dat ook, geleerd dat een onderzoeker er haar voordeel mee kan doen om te weten hoe haar onderzoeksveld en -onderwerp door diverse maatschappelijke stakeholders wordt gepercipieerd. En, niet minder belangrijk: in deze tijd waarin de waarde van feiten en wetenschappelijke kennis onder druk staan, zijn het juist de wetenschappers zelf die het maatschappelijke vertrouwen in wetenschappelijk onderzoek kunnen behouden door als medeburgers zichtbaar te zijn en hun werk toe te lichten.

Links: onthulling kunstwerk 'Der Stein des Weisen' van Kathrin Schlegel.

Foto's: Michelle Muus

Onder en rechterpagina: opening kindercollege's als cadeau aan de stad door media-professor Jeroen Jansz, georganiseerd door het Wetenschapsknooppunt.

Foto's: Fred Ernst

PUBLIEKSEVENT

Terugblikkend blijkt het wetenschappelijke onderzoek van de universiteit aanwezig te zijn in verrassend veel van 'de steden die Rotterdam is'. Aan Science Hotel | Science Open, het publieksevenement in het nhow Hotel en op Campus Woudestein, werkten tal van wetenschappers mee van wie het onderzoek met de stad verbonden is. Onderzoek - naar gaatjes in tanden van kinderen in de wijken; - naar diversiteit onder programma-makers van culturele instellingen; - naar stedenbouwkundige en architectonische foefjes om rampen zoals overstromingen te weerstaan; - naar taalproblemen van migranten in de gezondheidszorg; - naar sikkelscelziekte die relatief veel voorkomt onder een bepaalde migrantengroep; - naar methoden om mensen te helpen op eigen kracht uit een neerwaartse spiraal van sociaaleconomische problemen te komen; - naar plekken in de openbare ruimte die bewoners als eng of juist aangenaam ervaren; - naar fabels, feiten en cijfers over de onzichtbare illegale vreemdelingen; - naar de moeizame toegang van nieuwkomers in de lokale politiek; - naar dating in onze geïndividualiseerde en gemediaseerde samenleving; - naar de kansen van Feijenoord op het landskampioenschap; - naar de risico's van uit appartementen ontsnapte slangen; - naar een duurzame levensstijl; - naar geefgedrag van armen en rijken; - naar de vraag hoeveel privacy we op willen geven in ruil voor veiligheid; - naar lokale belastingen als instrument om duurzaamheid te bevorderen; - naar gezondheidsverschillen tussen wijken; - naar virtual reality om angsten en depressies bij jongeren te behandelen; - naar algoritmen die botsingen tussen zelfrijdende auto's kunnen voorkomen.

HOFSTAD

Daarnaast initieerden studieverenigingen en faculteiten activiteiten waarin raakvlakken tussen wetenschap en de stad naar voren kwamen, zoals de conferentie 'Empowering Cities & Citizens'; het seminar 'Sturen op transitie voor Rotterdamse beleidsmakers'; de workshop 'Storytelling for gender empowerment'; het seminar 'Genderchirurgie' en de conferentie 'River Societies' over havensteden in Nederland en China. Uitstapjes naar de stad Den Haag waren er onder de noemer 'Erasmus by the Sea' georganiseerd in samenwerking met het Institute of Social Studies (ISS). Dit eerbiedwaardige en relevante instituut is een faculteit van de EUR die voor wetenschapscommunicatie veel meer als springplank naar de hofstad benut zou kunnen worden.*

*De volledige agenda van het lustrum met verslagen van de programma onderdelen is te vinden op www.eur.nl/lustrum

CONTINUÛM

De Erasmus Universiteit is 105 jaar geleden ontstaan uit een initiatief van Rotterdamse ondernemers die begrepen dat nieuwe generaties baat zouden hebben bij een instelling voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek en dat die instelling hier in Rotterdam moest staan.

Daarmee creëerden zij ruimte voor onafhankelijk en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek die de bron is van nieuwe kennis en daarmee de kern van de Academia. De strategie van de universiteit benoemt het continuüm van fundamenteel onderzoek tot maatschappelijke impact. “De impact van ons onderzoek neemt toe. We investeren in de kwaliteit van zowel fundamenteel als toegepast onderzoek. We betrekken hier lokale en internationale partners bij.” Die benadering werpt vroeg of laat vruchten af, zoals de erkenning voor Jan Tinbergen die precies vijftig jaar geleden de Nobelprijs heeft gekregen voor zijn onderzoek dat aan de basis lag van de econometrie.

Science Hotel.

Foto's: Fred Ernst

Boven: Science Hotel.

Foto: Fred Ernst

Links: 105e Dies Natalis m.m.v. het

Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Foto's: Arie Kers

Rechts: Heartbeat Festival.

Foto's: Michelle Muus

NIEUWSGIERIGHEID

Dit continuüm van fundamenteel 'curiosity driven' onderzoek tot maatschappelijke impact is niet altijd makkelijk aan te tonen.

Dit frustreert niet alleen soms wetenschappers maar ook beleidsmakers. Maar dat het een gegeven is, is vanuit vogelvluchtperspectief niet moeilijk vast te stellen. De resultaten van fundamenteel onderzoek dragen bij aan het geheel van menselijke kennis, waaruit innovators en andere onderzoekers de kennis putten die ze nodig hebben om vooruitgang te boeken en gezondheid en welvaart mogelijk te maken/houden.

AANWEZIGHEID

Tegelijk raakt het onderzoek van de Erasmus Universiteit aan vele aspecten van de stad. Bij het samenstellen van het programma van 'Science Meets City' kwam eens te meer naar voren dat onderzoekers lijntjes hebben met alle lagen en uithoeken van de stad en dat stakeholders van hun kant de universiteit weten te vinden. Toch wordt de band tussen de universiteit en de stad door beide kanten nog steeds niet als vanzelfsprekend gezien. Het is een veel gehoorde klacht dat de universiteit te weinig in de stad aanwezig is. De vraag is natuurlijk: hoe komt dit? En de vraag die daar op volgt is: wat is er aan te doen?

Zonder te verwachten dat het lustrumjaar hier meteen verandering in kan brengen, zijn er bruikbare lessen te trekken uit 'Science Meets City':

- Wetenschappelijke onderzoekers van alle faculteiten zijn al op veel manieren betrokken bij de stad Rotterdam, bij Rotterdamse organisaties en bij de Rotterdammers. Zij helpen de stad met de resultaten van wetenschappelijke studies, maar omgedraaid helpt de stad hen met de uitvoering van studies, bijvoorbeeld omdat Rotterdammers deel uitmaken van een onderzoekspopulatie of omdat beleidsvelden zich lenen voor evaluatieonderzoeken. Onderzoekers investeren vaak veel tijd in een goede relatie met de betrokken stakeholders. Daarom heeft deze interactie een positieve uitstraling in de directe omgeving waarin de onderzoeken plaatsvinden.
- Deze waardevolle interacties dragen niet of onvoldoende bij aan het beeld van de universiteit als geheel als een instituut dat optimaal is ingebed in de stad. Een oplossing hiervoor zou kunnen zijn om meer aandacht aan maatschappelijke valorisatie te besteden op het corporate niveau van de universiteit. Voor het event Science Hotel | Science Open, op 28 en 29 september tijdens de Europese Nacht van de Onderzoeker, is middels een open call via de faculteiten eerst een inventarisatie gemaakt van onderzoekers die zich bezighouden met onderwerpen met een urbane dimensie. Dit leverde tientallen inzendingen op, waarvan de meeste hebben geleid tot een interactieve presentatie tijdens het event. Dat had de herkenbare signatuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam terwijl het ruimte bood aan een diversiteit van presentaties. De relaties van individuele onderzoekers met de stad droegen daarmee bij aan reputatiemanagement van de universiteit.
- Was de houding van wetenschappelijk onderzoekers, en niet in de laatste plaats van afdelingshoofden en promotoren als invloedrijke rolmodellen, ten opzichte van publieke wetenschapscommunicatie enkele decennia geleden nog vaak samen te vatten als 'a minute not spent in the lab, is a minute wasted', inmiddels heeft deze plaatsgemaakt voor een nieuwe opvatting onder een jongere generatie onderzoekers dat wetenschappelijk onderzoek pas is voltooid als het is gedeeld met de maatschappij. De response op de call voor Science Hotel | Science Open en de enthousiaste participatie en open houding van onderzoekers tijdens de intensieve voorbereidingen van de events tonen aan dat het loont om vanuit centrale support afdelingen van de universiteit training en coaching aan te bieden gericht op wetenschapscommunicatie. Een aantal organisatieonderdelen van de EUR die tijdens het lustrumjaar waardevolle ondersteuning hebben geboden zijn Studium Generale, Erasmus Sport, Bureau Kunstzaken, de afdeling Marketing en Communicatie, het Wetenschapsknooppunt, Sustainability Lab, het bureau van het College van Bestuur en niet te vergeten de faculteiten, studie- en studentensportverenigingen.
- Het Rotterdamse publiek is enthousiast en geïnteresseerd in wetenschappelijk onderzoek. 1.550 bezoekers namen deel aan Science Hotel | Science Open en het pre-event op de avond ervoor in Arminius. Tellen we daar nog de honderden basisschoolleerlingen bij op die meededen aan de kindercolleges die de universiteit cadeau heeft gedaan aan de stad, dan is dit een behoorlijk bereik, in aanmerking genomen dat de projecten incidenteel zijn georganiseerd en dus relatief onbekend zijn.

Promotie van de events via OPEN Rotterdam, social media en algemene nieuwsmidia zoals het Algemeen Dagblad, De Telegraaf, Rotterdam Uit magazine, Metro, De Havenloods en uitingen in de openbare ruimte van de stad, zoals de Vlaggenparade aan de Maasboulevard en het WOW videoscherm aan het Weena hebben honderdduizenden mensen bereikt.

- Publieksevents zoals de Opening Academisch Jaar in de Laurenskerk, de Dies Natalis en Science Hotel | Science Open bieden de mogelijkheid om samen te werken met organisaties in de stad die de universiteit en het onderzoek onder de aandacht brengen van hun publieksgroepen en vice versa. Voor Science Meets City is samengewerkt met onder andere CBK Rotterdam (Centrum Beeldende Kunst), Congres- en Debatcentrum Arminius, Codarts Hogeschool voor de Kunsten, de Willem de Kooning Academie voor Beeldende Kunsten, het Rotterdam Philharmonisch Orkest, het Rotterdams Beeldfonds, de Vlaggenparade, de Kunsthal Rotterdam, REALmag en het Comité Erasmus Icoon van Rotterdam.
- Dit alles vereist een behoorlijke inspanning van alle betrokkenen. Juist daarom is het belangrijk om deze inspanningen niet tot het lustrumjaar te beperken maar er structureel aandacht aan te besteden. Dan vormen ze een investering die het werk in de toekomst makkelijker maakt. Het belangrijkste kapitaal dat hiervoor nodig is bestaat uit de inhoud van het wetenschappelijk onderzoek en de betrokkenheid van onderzoekers. En die zijn al beschikbaar. Daarbij vergeleken is de benodigde investering om de inhoud in een publieksprogramma tot zijn recht te laten komen laag.
- Zo'n programma draagt bij aan het strategische doel van de universiteit om academisch en niet academisch talent te koesteren en aan te trekken. Wetenschapscommunicatie is geen onderwijsmarketing. Lang niet alle basisschoolleerlingen die hebben meegedaan aan de kindercolleges van het Wetenschapsknooppunt zullen later wetenschappelijk onderzoeker worden. Ook zullen ze niet allemaal aan de universiteit komen studeren. Wel hebben ze allemaal op een superleuke manier kennisgemaakt met de universiteit en voelen ze zich welkom.

Linker- en rechterpagina: Science Hotel.

Foto's: Fred Ernst

MAAKBAARHEID

Een voorwaarde is dat we blijven geloven in de maakbaarheid van de stad. Maar juist in Rotterdam, waar architectonische monumenten van de wederopbouw alweer plaatsmaken voor nog nieuwere bouwwerken, waar oude havengebieden ruimte bieden aan innovatieve bedrijven en aan nieuwe vormen van wonen, uitgaan en recreatie, kan dat niet te veel gevraagd zijn. Deze stad vindt zichzelf steeds opnieuw uit, als een schilderij dat nooit af is, waarin elke laag steeds met een nieuwe laag wordt overgeschilderd.

AANTREKKINGSKRACHT

Tijdens Rotterdam Culturele Hoofdstad in 2001 was ik onderwijs-voorlichter van de medische faculteit, nu het Erasmus MC. Toelating tot de opleiding geneeskunde verliep in die tijd geheel via loting. Veel studenten gaven Rotterdam op als tweede keuze voor het geval ze werden uitgeloot in Utrecht, Maastricht of Groningen. Aan de kwaliteit van het onderwijs lag het niet. Dat werd en wordt steevast als uitstekend beoordeeld. In het gezamenlijk overleg van faculteitsvoorlichters moesten we constateren dat Rotterdam weinig aantrekkingskracht had als studentenstad en dat dit een factor was die buiten onze invloed lag. Ook in die tijd vond overleg plaats tussen de universiteit en de gemeente Rotterdam om dit te veranderen.

MAKE IT HAPPEN!

Hoe anders is dit nu. Bijna 20 jaar later worden studenten geneeskunde aan het Erasmus MC niet meer ingeloot maar kiezen ze zelf voor de faculteit via decentrale toelating. Het onderwijs staat met een wetenschappelijk georiënteerd profiel nog steeds aangeschreven als top.

Als ik studenten vraag naar de motivatie voor hun keuze blijken ze ook bewust voor Rotterdam te kiezen. De stad heeft zich losgemaakt uit de clichématige concurrentiestrijd met Amsterdam en een eigen identiteit ontwikkeld als moderne, postindustriële metropool. De merkalliantie Rotterdam, Make It Happen!, waarin de Erasmusuniversiteit met andere grote organisaties in de stad werkt aan gezamenlijke branding heeft hieraan bijgedragen. Dit opent mogelijkheden om te werken aan de reputatie van Rotterdam als wetenschapsstad die zij verdient. ∞

Fred Balvert is projectleider van het 21ste lustrum van de Erasmus Universiteit Rotterdam met het thema 'Science Meets City'.

